

Natuurlijk verven: gezond en milieuvriendelijk

Natuurverf bestaat haast even lang als de menselijke beschaving, maar kreeg dat predicaat ironisch genoeg pas opgespeld toen de markt na de Tweede Wereldoorlog overspoeld werd door synthetische varianten. Sinds het begin van deze eeuw is er echter sprake van een heuse revival, al lijkt natuurverf in bepaalde kringen nog steeds te kampen met een "alternatief" imago. Onterecht, want natuurlijke verfproducten bezitten enkele belangrijke troeven die elke vorm van twijfel doen vervagen.

© Tim Janssens/Vibe Architecten

De lente is stilaan in het land en dus voelen velen onder ons het kriebelen om muren, deuren, ramen, vloeren, trappen, plafonds... een nieuw laagje verf te geven. Velen zullen zich afvragen welke verf ze het best kunnen gebruiken. Voor wie natuurverf overweegt, kan dit artikel een prima leidraad zijn.

NATUURVERF: EEN DEFINITIE

Vooraleer we de verschillende soorten natuurverf op een rijtje zetten, moeten we uiteraard eerst weten wat "natuurverf" precies is. Verf bestaat uit verschillende componenten: een bindmiddel dat ervoor zorgt dat de verschillende bestanddelen samen een homogeen product vormen,

een vloeibaar oplosmiddel (meestal water), pigmenten die de kleur van de verf bepalen en hulpstoffen die de kwaliteit van de verf verbeteren (beter bewaren, sneller drogen, bescherming tegen roest, resistentie tegen schimmel...). Natuurverf is een decoratief en/of beschermend oppervlaktebehandelingsmiddel dat een zo groot mogelijk aandeel "natuurlijke" componenten bevat – dat dus grotendeels bestaat uit nagroeibare of minerale grondstoffen. Onder "nagroeibare" grondstoffen verstaan we elementen die de natuur op korte termijn opnieuw aanmaakt (in concreto: duurzaam beheerde plantaardige of dierlijke grondstoffen en grondstoffen uit duurzame land- en bosbouw), terwijl "minerale" grondstoffen gewonnen worden uit mineralen of gesteenten die voorkomen in de natuur. Voorbeelden hiervan zijn natuurlijke oliën, harsen, kalk en leem (als bindmiddel); water en natuurlijke koolwaterstoffen zoals terpentijn of citrusolie (als oplosmiddel); plantaardige of minerale kleurstoffen zoals thee, ui, indigo, okeraarde of ijzeroxide (als pigmenten) en etherische oliën of natuurlijke schimmelwerende middelen (als hulpstoffen).

De definitie van natuurverf is helaas niet strikt omschreven in een of andere Europese norm. Maar hoe kun je er als consument dan zeker van zijn dat je echt met natuurlijke verfproducten werkt? Wees hoe dan ook kritisch en staar je zeker niet blind op verven of merken die de predicaat "eco", "bio" of "natuur" hante-

Watergedragen vs. synthetische verven

Het onderscheid tussen "synthetische" en "watergedragen" verven zit 'm in het oplosmiddel. Bij synthetische verf is dat een solvent, bij watergedragen verf is dat water. De term "synthetisch", die in de meeste verfwinkels of doe-het-zelfzaken gehanteerd wordt als tegenhanger van "watergedragen", is in dat opzicht ietwat ongelukkig gekozen en zou dus beter vervangen worden door "solventgedragen". **LET OP:** als een verf watergedragen is, wil dat echter niet zeggen dat het per definitie om een natuurverf gaat. Het predicaat "watergedragen" wijst er enkel op dat er water is gebruikt als oplosmiddel en garandeert dus niet dat de overige componenten (bindmiddel, pigmenten en hulpstoffen) eveneens van natuurlijke en hernieuwbare aard zijn. Naast watergedragen natuurverven heb je dus ook watergedragen synthetische verven (met bindmiddelen zoals acrylaathars of vinylhars, zware metalen als pigmenten en chemische hulpstoffen). En naast watergedragen natuurverven heb je ook solventgedragen natuurverven (met natuurlijke koolwaterstoffen zoals terpentijn of citrusolie als oplosmiddel). Solventgedragen synthetische verven bevatten dan weer schadelijke synthetische koolwaterstoffen zoals white spirit of benzeen.

ren. Ook ecolabels bieden niet altijd een waterdichte garantie, dus als je 100 procent zeker wilt zijn, wend je je best tot een specialist.

De meeste natuurverfproducenten verbinden zich ertoe om op de verpakking aan te geven welke grondstoffen ze gebruikt hebben, maar de keuze voor een gedegen natuurverf is vaak heel wat genuanceerder dan je kunt vermoeden. Neem bijvoorbeeld het gebruik van terpentijn (zie kaderstuk). Terpentijn is een solvent dat gewonnen wordt uit een hernieuwbare

bron, en dus zou je denken dat je meteen ook te maken hebt met een gezond product. Helaas tonen studies aan dat terpentijn in bepaalde omstandigheden koolwaterstoffen kan bevatten die kanker-
verwekkend zijn. Kortom: het is niet omdat een grondstof natuurlijk of hernieuwbaar is, dat ze niet schadelijk kan zijn voor de gezondheid. Aangezien we het hier over chemische samenstellingen en dus specialistische materie hebben, kun je je als consument maar beter goed laten adviseren.

© BASIJ Architecten & Engineers

Interieur

SOORTEN NATUURVERF

Dispersieverf

Dispersieverf is een verzamelnaam voor watergedragen muur- en plafondverven. Natuurlijke dispersieverven zijn samengesteld op basis van natuurlijke bindmiddelen zoals krijt, klei of kalk, die opgelost zijn in water. Soms worden er ook natuurlijke harsen en oliën aan toegevoegd. Natuurlijke dispersieverven zijn beschikbaar in verschillende uitvoeringen: schrobvast, extra wit, extra dekkend, met structuur... Dit maakt ze een evenwaardig alternatief voor synthetische muur- en plafondverven.

Kalkverf

Kalkverf is een muur- en plafondverf op basis van kalkpoeder, dat zorgvuldig geblust is na de verhitting van kalksteen. Door zijn hoge zuurtegraad (kalk is zeer alkalisch), heeft kalk ontsmettende eigenschappen. Daarnaast is het ook schimmelwerend. Kalkverf gedijt met andere woorden goed in vochtige ruimtes met weinig verluchting, al is het bij toepassing in badkamers aan te raden om een extra laag natuurharsbinder aan te brengen aangezien de verf op zich niet afwasbaar is. Kalkverf is te herkennen aan haar "natuurlijke", matte uitstraling en is zeer populair bij liefhebbers van "organische" interieurs. Behalve romig wit zijn er nog heel wat andere zachte tinten mogelijk.

Leemverf

Leemverf is dan weer een muur- en

plafondverf op basis van fijne leem en klei. Leemverf heeft dezelfde eigenschappen als leempleister en heeft dus eveneens een gunstige invloed op de vochtthuishouding in huis. De combinatie met een leempleister ligt voor de hand, maar ook kalk- of gipspleister, gipsvezelplaten of oude verflagen kun je bekleden met leemverf. Leemverf is niet enkel verkrijgbaar in haar typische donkere aardetint, maar ook in diverse andere kleuren. Wanneer je ze gebruikt in vochtige ruimtes (badkamer, keuken, wc), werk je ze best nog even af met een lazurbindmiddel om ze afwasbaar te maken. Dit laatste kan de kleur wel iets donkerder maken.

Kalei

Kalei houdt het midden tussen een verf en een pleister. Het is een relatief star mengsel op basis van hydraulische kalk en zand, dat geschikt is voor onbehandelde en absorberende oppervlakken. Kalei wordt voornamelijk aangebracht op oude bakstenen muren, maar komt eveneens tot zijn recht op minerale pleister, beton of kalkzandsteen. Denk bijvoorbeeld aan gerenoveerde oude hoeves, begijnhoven of rustieke nieuwbouwwoningen.

Silicaatverf

Dit is een minerale verf op basis van natriumsilicaat (ook wel waterglas genoemd). Ze komt voornamelijk van pas bij het schilderen van gevels. De verf dringt zeer diep door en hecht zich sterk aan de minerale ondergrond (baksteen,

beton, kalkpleister...). Hierdoor vormt zich een duurzame laag die prima bestand is tegen vervuiling. Onbehandelde gevels, baksteen en absorberende pleisters hebben wel eerst een fixeerlaag nodig.

Andere behandelingen

Er bestaan nog allerlei andere oppervlaktebehandelingsmiddelen van natuurlijke aard: natuurbeitsen op waterbasis voor de bescherming van houten oppervlakken (zowel transparant als dekkend), oliën voor de behandeling van binnen- en buitenhout (op basis van natuurlijke harsen, lijnolie...), boenwas als extra bescherm laag voor houten meubels en vloeren (met natuurlijke bijenwas als hoofdbestanddeel), lakverf op water- en oliebasis als afwerkingslaag voor hout en metaal, natuurlijke vernis op water- en oliebasis, natuurlijke voorbehandelingsproducten, fixeermiddelen en oplosmiddelen...

Kant-en-klaar of in poedervorm?

De meeste natuurlijke verfproducten zijn zowel kant-en-klaar (lees: in vloeibare toestand) als in poedervorm beschikbaar. Verven in poedervorm zijn de meest ecologische oplossing aangezien ze geen bewaarmiddelen of schimmelwerende stoffen bevatten en dus volledig biologisch afbreekbaar zijn. Je kunt ze probleemloos enkele jaren bewaren op een droge plek vooraleer je ermee aan de slag gaat. Uiteraard moet je ze wel nog even mengen met water wanneer je effectief wilt beginnen te schilderen.

Voor het verven van buitengevels bestaan er bijzondere natuurverven die diep doordringen en zich sterk hechten. Hierdoor ontstaat een duurzame laag die goed bestand is tegen vervuiling.

IMPACT OP MENS EN MILIEU

Het milieu- en gezondheidsaspect van verf heeft sinds het Kyoto-protocol van 1997 en de introductie van een Europese richtlijn in 2004 enorm aan belang gewonnen. In de loop van vorige eeuw bleek dat de blootstelling aan hoge concentraties vluchtige organische componenten (VOC's) – schadelijke dampen die onder meer vrijkomen na het aanbrengen en drogen van verf, veroorzaakt door synthetische bindmiddelen in heel wat verfsoorten – aanleiding kon geven tot allerhande

gezondheidsklachten. De Europese richtlijn legde voor verschillende verf- en vernistypes een maximaal VOC-gehalte op dat sinds 2010 niet meer overschreden mag worden. Terwijl tal van synthetische verven noodgedwongen een nieuwe samenstelling kregen, wierpen watergedragen natuurverven zich op als gezond alternatief.

Alle synthetische verven zonder pardon demoniseren is echter te kort door de bocht. De hoeveelheid ongezonde VOC's in synthetische verf is ten gevolge van de richtlijnen van 2004 en 2010 immers

fors gereduceerd. Hoewel je synthetische solventen best nog steeds niet rechtstreeks in contact laat komen met de huid, is de impact van synthetische verf op de menselijke gezondheid in belangrijke mate afgenomen dankzij het terugdringen van de VOC-emissie. Dit laatste geldt helaas niet voor hun impact op het milieu. Een goed voorbeeld zijn watergedragen latex-, acryl- en vinylverven, die geen solventen bevatten, maar voor een groot deel bestaan uit minuscule kunststofdeeltjes die onze waterlopen, zeeën en oceanen sterk verontreinigen. ►

VOOROORDELEN EN MISVERSTANDEN

Ondanks de garantie op een natuurlijk product, kampt natuurverf nog steeds met enkele hardnekkige vooroordelen. Een van de meest verstokte misvattingen is dat het met natuurverf moeilijker werken is. Tot de jaren 80 van vorige eeuw konden we gerust spreken van een kwaliteitsverschil in het voordeel van synthetische varianten, die industrieel geproduceerd werden met het oog op een makkelijke verwerking. Nadien zijn heel wat natuurverffabrikanten echter beginnen inzetten op de verdere ontwikkeling van hun producten en hebben ze de kloof gestaag gedicht. Natuurlijke dispersieverven zijn tegenwoordig even vlot en egaal op alle ondergronden (steen, hout, kurk, metaal, pleister...) aan te brengen als hun synthetische varianten, en dat zowel in een gladde afwerking als met een korrelige structuur. Andere soorten en technieken vergen iets meer oefening (bijvoorbeeld kalk- of leemverf), maar resulteren wel in een karakteristiek uitzicht dat zeer moeilijk te imiteren is. Een ander misverstand is dat natuurverf

Het kleurenpalet mag dan beperkter zijn, het gaat een stuk verder dan wit of aardetinten.

duurder zou zijn dan synthetische verf. Zeker nu er meer en meer natuurverven voorhanden zijn, is de aankoopprijs van de meeste natuurlijke verfproducten vergelijkbaar met die van de conventionele merken. Het is wel zo dat het kleurenpalet van natuurverf minder breed is dan dat van synthetische verf en dat bepaalde felle kleuren niet kunnen worden gecreëerd met behulp van natuurlijke pigmenten. Dat is echter makkelijk te compenseren door ze conform de NCS- of RAL-codes bij te kleuren met onschadelijke synthetische pigmenten, al is het uiteraard de vraag of je dan nog wel met echte "natuurverf" te maken hebt. Hoe dan ook kunnen we concluderen dat de mogelijkheden van natuurverf dezer dagen bijna zo ruim zijn als die van synthetische varianten en dat natuurlijke verfproducten mits een correcte plaatsing even performant zijn. ■

Bronnen: VIBE, Tintelijn, Bio Home, WTCB

Een lijst van interessante adressen vind je op pagina 136

